

paraules i notícies de PERE CALDERS, SENYOR D' "ANTAVIANA"

per Josep Fauli

Fa vint anys (1959), Pere Calders era presentat com «un home que es lleva de bon matí per a poder dedicar un parell d'hores a la seva producció literària, abans de començar la feina comercial». Aquesta tasca es desenvolupava a les oficines de l'editorial mexicana Unión Tipográfica Editorial Hispano Americana (UTEHA), els dirigents de la qual, dos anys abans (1957), havien tingut la bona pensada de comprar la barcelonina Editorial Montaner y Simón: fou una bona pensada, per a Calders i per a tots nosaltres, perquè, gràcies a aquella compra, tres anys després (1962), l'escriptor va poder tornar a Catalunya sense canviar d'empresa. Ara (1979) Calders s'ha jubilat i, per a dedicar-se «a la seva producció literària», ja no li cal matinejar. En una habitació d'un pis alt del carrer de Borrell, oberta generosament a la llum de l'exterior, entre papers i llibres, Calders escriu. A l'any dels seus seixanta-set,¹ ha deixat d'ésser un escriptor de diumenge a la tarda, tot i que ell, en realitat, ho havia estat de dies feiners a primeríssima hora.

—Ara —explica assegut, a l'habitació esmentada, davant la taula de treball²— faig el que no havia pogut fer mai: em dedico, tot el dia, a escriure. Ho havia de fer a estonetes i ara, per primera vegada, tinc aquesta nova possibilitat, per la qual cosa sóc un perill!³ Això farà augmentar considera-

1945. Pere Calders a Mèxic, a la plaça del Zócalo.

blement la meva producció, però no sé en quin sentit, ni si me n'hauré de felicitar o no: no ho sé, perquè és una nova manera d'organitzar-se i planejar les coses... Amb tot, des que m'he jubilat, he començat una novella, he escrit

cinc contes i estic fent una adaptació de «Coses de la Providència»⁵ per a la

5. Aquest conte pertany a Cròniques de la veritat oculta (1955). Precedent filmic basat en l'obra de Calders és O rico, o camelo e o reino (1975), film d'Antônio Macedo anomenat, també, O principio da sabedoria i inspirat en tres contes del nostre escriptor.

1. Miquel Ferrer, La consagració de Pere Calders, «Pont Blau», núm. 84-85 (1959), p. 295.
2. Pere Calders i Rossinyol va néixer a Barcelona el 29 de setembre de 1912.
3. Conversa enregistrada el 5 de juny de 1979.
4. A hores d'ara, Calders, que a la vida té el mateix sentit de l'humor que palesa a la literatura, sembla molt afeccionat a aquesta expressió. «Sóc un perill» va dir, també, a la taula rodona sobre «La literatura catalana, avui: Calders, Bartra, Pedroló» que, organitzada per «Taula de canvi», se celebrà el 28 de juny de 1979 a l'Associació de la Premsa de Barcelona.

guda. Hi ha una diferència d'edat entre ell i jo que féu que no l'hagués tractat abans de l'exili.

D'aquella correspondència va néixer una amistat i, fins en alguna mesura, Triadú esdevingué una mena d'ambaixador de Calders a Catalunya. El segon ambaixador, perquè el primer ho era el pare de l'escriptor:²¹ fou aquest qui aplegà i presentà els contes que, amb el títol de *Cròniques de la veritat oculta*, foren premiats amb el Víctor Català de 1954. Triadú formava part del jurat, ordenà el volum per a la publicació i el prologà. A l'hora de compaginar, per raons d'espai, en restaren fora els contes «La fi del cap» i «Una curiositat americana»: són dos contes que s'havien d'haver publicat al volum de l'any 1955, però que no ho han estat fins que han aparegut les dues darreres edicions caldersianes; efectivament, «La fi del cap» ha estat ordenat per Calders entre els «contes breus» d'*Invasió subtil i altres contes* (1978), i «Una curiositat americana»²² ha estat introduït subrepticament, sense donar cap mena d'explicació ni l'autor ni l'editor ni la prologuista, a la segona edició de *Cròniques de la veritat oculta* (1979), la qual és, per tant, una segona edició ampliada o retornada a les intencions originals.

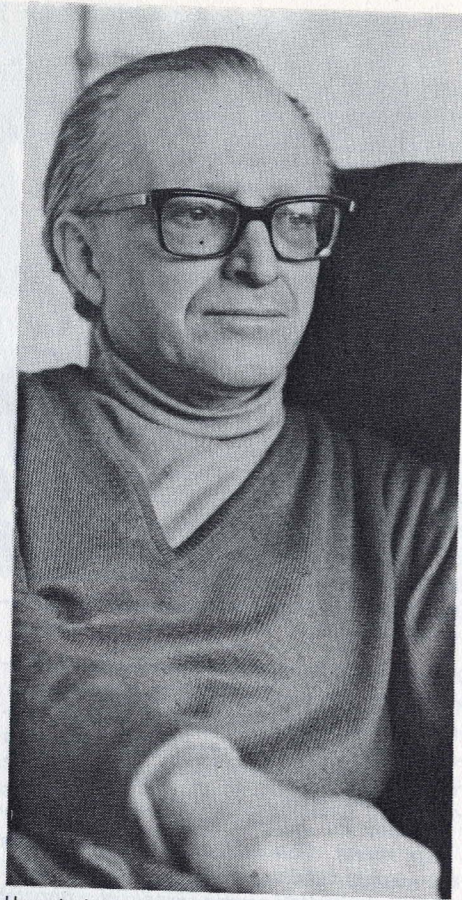
L'ESCRITOR

Pere Calders no parla fàcilment d'ell mateix: la timidesa evident es combina, en aquest cas, amb un pudor no menys visible. De vegades, però, en plena conversa, oblida la timidesa i el pudor. I diu:

—Em passa una cosa que em fa vergonya... Jo envejo els companys que expliquen que sofreixen quan escriuen, però jo no aconseguixo de sofrir-hi mai. Ara, per exemple, que m'hi puc dedicar, no recordo haver-m'ho passat mai tan bé... Em fa vergonya perquè això no fa quedar bé, i tinc enveja d'aquests companys que sofreixen escrivint, però jo he sofert durant molts d'anys precisament perquè no podia fer-ho tant com volia.

Com que sembla amatent a continuar parlant d'ell, li proposo que expliqui com veu la seva literatura: reportatge, caricatura, recreació...

—Si m'hagués de definir —diu— per un d'aquests tres camins, sens dubte diria que el que faig és una recreació: ex-

Un retrat recent, del mes de març d'enguany.

plicar personalment alguna cosa que he vist o he imaginat... Quan el tema és mexicà, es tracta de gent que he conegut de prop i vull explicar com són malgrat que els meus lectors potser no s'ho creuran. L'Andrade Maciel, per exemple, l'havia conegut de vell, quan feia de vigilant d'uns grans magatzems de Mèxic²³ i anava coix, i el que explico a «Primera part d'Andrade Maciel»²⁴ és exactament el que li va passar. També he conegut el guardaagulles de «La Verge de les vies»,²⁵ que treballava amb guixos de colors i la gent anava a veure el que tenia en exhibició, i era una mena de personatge del barri.

A la memòria de Pere Calders es produeix un fet curiós. Mentre recorda amb tanta de precisió coses dels contes que tots coneixem perquè han estat publicats moltes vegades, sembla haver-ne oblidat d'altres que han desaparegut de la seva obra. És el cas del primer que publicà —«Història de fantasmes o el capilar (sic) "Estrella"»²⁶—, del qual diu:

—Ni me'n recordo...

I és el cas de «Les cames»,²⁷ publicat

23. Calders ha explicat això a «Taula de canvi» núm. 13 (1979).

24. Conte del volum *Gent de l'alta vall* (1957).

25. Conte del volum *Gent de l'alta vall* (1957).

26. «Avui», 4-XII-1933.

27. *Els set pecats capitals*, Barcelona, Editorial Selecta, 1960.

en un volum col·lectiu que Calders té, però que, tot i això, no inclou en cap dels volums que ha publicat. Però, per a això, també té una explicació:

—Em passa una cosa: no és que ara hagi perdut la memòria, és que no n'he tinguda mai. I si me'n quedava una mica, ara l'he acabada de perdre. Quan he d'aplegar en volum coses disperses, no me'n recordo del que tinc.

En cap moment no arriba a dir que renunciï a aquests contes, però els ha oblidats, o no els té, o els té i no pensa recollir-los en volum. I s'explica:

—Sóc una mica especial. Quan una cosa ja està feta, la deixo. Tinc força relació amb Bartra i Benguerel, dos escriptors als quals agrada tocar i retocar la seva obra, però a mi, no. Un cop feta, la deixo; i m'agrada molt, si agrada, mentre que, si no, no me'n preocupo. Tinc companys que tenen depressions si els lectors no responen, però jo no en tinc: estic molt content si una cosa va bé, però si no hi va tant, penso en una altra cosa.

Al capítol de contes caldersians oblidats o perduts cal posar, també, «Les mines de Terol»,²⁸ sobre un fet de guerra i que aparegué en una publicació destinada a la gent del front. I una sèrie sobre records d'infantesa que publicava a «Pont Blau»,²⁹ sobre la qual diu:

—Estic escrivint una novella que és una mica això mateix. Jo tinc uns records d'infantesa que crec que són molt significatius, perquè pertanyen a la vida en una gran masia catalana en decadència, una masia que s'estenia per tres termes municipals diferents, Sentmenat, Polinyà i Sabadell. Jo he vist el final d'aquesta masia, i és el que explico a la novella que ara escric: són els records de la infantesa però projectats a través de la gent gran. Serà una novella que no recordarà cap de les meves anteriors... En tornar de Mèxic, em vaig trobar que aquí vivíem en un clima de realisme històric que en deien, i es demanava que els escriptors donéssim testimoni del que havíem viscut; això de moment em va sobtar, però vaig arribar a pensar que potser tenien raó, i així va sortir *L'ombra de l'atzavara*, que vaig escriure a Sant Cugat i que és el llibre que he fet més seguit... La novella que faig ara és tota una altra cosa, malgrat que parteix de fets reals també; la base de l'obra és un costum de l'època: quan es feia fosc ens aplegaven a la vora del foc i passàvem les hores explicant històries de crims, de robatoris, de bruixes, d'aparicions, de les coses més estranyes i, és clar, tot això, en una masia sense electricitat i sense aigua corrent, amb

28. No he trobat aquest conte.

29. Al número 33 (1955), per exemple, hi publicava «Les malalties» amb aquesta anotació final: «Del conjunt de narracions *Mirar cloent els ulls*, inèdit.»

Al terrat de casa seva (abril 1971).

flams d'oli i por per tots els racons...; aquest era el clima, una barreja de misteri amb coses que passaven, algunes de les quals, fins que vaig ser gran, no vaig entendre del tot.

Calders, malgrat que no sap trobar el conte «Les mines de Terol», en recorda bé la història:

—Jo era cartògraf de la 40 Divisió, una de les dues que van anar a parar a Terol, on vaig entrar darrere de les primeres unitats i on vàrem trobar els minamiters del Campesino. És una ciutat plena de mines subterrànies i com que, un cop presa, hi va haver molts grups de resistència, es va haver de dominar edifici per edifici i els dinamiters esmentats, que eren una mica besties, anaven posant càrregues de dinamita sota les cases i les volaven... Jo era espectador de tot això, i d'això va sortir el conte.

Sembla, però, que aquella literatura de guerra no l'entusiasma.

—Era un moment —comenta— en què no es podia dir tot el que es volia, això no m'agrada. Per això, si algú em proposés de reeditar Unitats de guerra,³⁰ no m'hi oposaria, però no faria

30. Llibre de cròniques de guerra publicat el 1959 per la Institució de les Lletres Catalanes. Cal precisar que, dins el gènere, és un llibre força singular, força caldersià malgrat el distancament que inspira a l'autor.

cap pas per iniciativa meua per tal que aquest llibre fos reeditat.

Fins ara no hi ha hagut cap proposta de reedició, però no es pot excloure, ja que bufen bons vents per a l'obra de Pere Calders.

—A Edicions 62 —confessa—, ara m'ho demanen tot. Antaviana és en premsa per a la col·lecció «El Galliner». Publicaran, també, *Gent de l'alta vall* i altres materials, de manera que arribaran a tenir al catàleg tota la meua obra... Tot fa pensar, doncs, que no he de tenir problemes d'editor per a la novella que escric ara.

De tota aquesta obra, parlant-ne amb l'autor, és lògic d'interrogar-lo sobre possibles influències. Malgrat que, lògicament, no és ell qui les ha d'escatir, la seva veu també hi compta. És aquesta:

—La meua manera de fer literatura em ve de molt jovenet: sempre he sentit la necessitat de contar històries, de manera que si hagués pertangut a un poble primitiu i no hagués estat tan tímid, segurament que les hauria anat explicant per les places. De vegades m'han preguntat com estructuro un conte, i he hagut de confessar que no ho sé: em surt tot alhora i l'he de pas-

sar en net; més aviat he tingut sempre un empatx de coses que no he tingut temps d'explicar. I sobre aquesta obra que em surt d'aquesta manera, se'm fa difícil de reconèixer-hi influències. Però n'hi ha en alguns sentits: per exemple, la de la preocupació pel llenguatge i d'escriure amb correcció, perquè sóc de la generació immediatament posterior a la que va tenir les Normes per primera vegada, i em va marcar des del moment que vaig comprovar el que aquella gent sentia a causa de tenir un instrument d'aquella mena... Jo no sóc conscient d'altra mena d'influència que aquesta. I diré més encara: si arribés a descobrir-me'n alguna altra, procuraria d'evitar-la. Una bona influència fou la del senyor Parunella pel que fa al mestratge, però això és tota una altra història: perquè sabia molt i sabia guiar. Amb tot, he de reconèixer que, quan m'he posat a escriure, mai no m'he deturat a pensar què escriuria i com ho escriuria, i menys encara a qui m'assemblaria, malgrat que hi ha molta gent a la qual admiro...

Així parla l'home que va fer-se literàriament en un pis del carrer dels Còdols al costat del senyor Parunella i que s'ha fet famós amb el grup Dagoll-Dagom: per això l'aprenent d'ahir és avui el senyor d'Antaviana.

JOSEP FAULI